

Møteinnkalling

Fylkesutvalget

Dato: 10.03.2026
Tid: 09:00
Sted: Fylkeshuset, møterom Eikesalen

Medlemmene innkalles med dette til møtet. Varamedlemmer innkalles etter nærmere beskjed.

Eventuelle forfall bes snarest meldt til politisk sekretariat på e-post:
politisk.sekretariat@agderfk.no

Representanter som mener seg inhabile i en sak, bes melde fra på forhånd.

Møtet i fylkesutvalget går i videoopptak og kan følges via direktesending:
[Nett-TV fra politiske møter - Agder fylkeskommune](#)

Agenda:

Kl. 09:00 Møtestart/opprop
Kl. 09:03 Behandling av ordinære saker
Kl. 12:00 Lunsj
Kl. 12:45 Behandling av saker fortsetter

Saksliste

Side

Godkjenning av innkalling og saksliste

Godkjenning av protokoll

Saker til behandling

20/26	Innspill til de sentrale jordbruksforhandlingene 2026	5
21/26	Høringssvar til NOU 2026:1 En bærekraftig kommunesektor	12

[22/26](#) Søknad Fremtidens Forsvarsindustri Sør 17

Orienteringssaker

[4/26](#) Stedsutvikling 2024 - Orientering om gjennomførte ikke-fysiske prosjekter (Mulighetsstudier og lignende) 22

Eventuelt

Kristiansand, den 26.02.2026

*Arne Thomassen
Fylkesordfører*

Godkjenning av innkalling og saksliste

Godkjenning av protokoll

Saker til behandling

20/26 Innspill til de sentrale jordbruksforhandlingene 2026

Arkivsak-dok.	26/22089-1
Saksbehandler	Torleiv Olavson Momrak

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesutvalget	10.03.2026	20/26

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. «Den norske landbruksmodellen» bør videreutvikles ved utforming av en ny nasjonal politikk med virkemidler som styrker og sikrer matberedskapen. Det bør avsettes nasjonale midler som setter bøndene i stand til å ivareta matproduksjon også i krisetider. Særlig bør det være tilgjengelig virkemidler som sikrer bønder tilgang på innsatsfaktorer, drivstoff og energi i krisetider. Fylkesutvalget gir sin tilslutning til øvrige innspill fra landbruksnæringen i Agder.

Vedlegg

Til Agder fylkeskommune-innspillbonde-ogsmåbruket2026
Innspill til Agder fylkeskommunes behandling av jordbruksforhandlingene 2026

Sammendrag

I det årlige oppdragsbrevet fra *Landbruks- og matdepartementet* (LMD) til fylkeskommunene, mottatt i begynnelsen av januar, inviteres det til å gi innspill til de sentrale jordbruksforhandlinger.

I den reviderte landbruksstrategien for Agder, vedtatt av fylkestinget i desember 2025, står det at en skal «*Arbeide for å få fram utfordringer i Agder-landbruket. Fylkeskommunen gir innspill til jordbruksforhandlingene.*»

Dette følges nå opp i denne saken.

Saksopplysninger

Fristen for å gi innspill til jordbruksforhandlingene er 20. februar, men som for foregående år grunnet den knappe fristen, sendes fylkeskommunedirektørens sakinntstilling inn ca. 20. februar og så ettersendes det politiske vedtaket. Dette er avklart med Landbruks- og matdepartementet. *Hovedutvalget for næring, klima og miljø* har sitt neste møte 16. april og saken legges derfor frem på *fylkesutvalgets* marsmøte, slik en også har gjort tidligere år.

Som for de foregående årene har fylkeskommunen invitert næringen ved *Agder Bonde- og Småbrukarlag* og *Agder Bondelag* til å komme med innspill til fylkeskommunens sak. Disse følger i sin helhet vedlagt saken, og et utdrag er referert i saken, samt at noen av innspillene er tatt inn i selve saken.

Vurderinger

Rammebetingelsene for landbruket i Norge reguleres og bestemmes i hovedsak av de årlige jordbruksforhandlingene mellom staten og partene fra næringen; *Norges Bondelag* og *Noregs Bonde- og Småbrukarlag*. Norsk landbrukspolitikken er derfor i hovedsak sentralt bestemt. (Det er bred enighet partene imellom om rammen rundt forhandlingene, om enn ikke alltid enighet om resultatet. Derfor bli det av og til brudd i forhandlingene og saken oversendes Stortinget for avgjørelse.)

Agder fylkeskommune har i de senere årene bevilget betydelig midler til ulike landbrukssatsinger i Agder (jord- og skogbruk), i tillegg til de nasjonale økonomiske rammene som er lagt sentralt:

- ekstra dreneringstilskudd til jordbruket
- energistimuleringstilskudd til landbruket
- ekstra midler til kystskogbruket
- ungsogpleieprosjekt på Agder
- avsatt ekstramidler til støtte til omlegging fra bås fjøs til løsdrift. Dette kommer i tillegg til bevilgninger fra Innovasjon Norge (2026)

Agder fylkeskommune bruker også betydelig midler til matregionprosjektet *Fora*, og fylkeskommunen har i mange år støttet trenæringsklyngen *InnoTre*.

Fylkeskommunens «*egne midler*» utgjør i sum et langt høyere beløp enn de midler fylkeskommunen får til disposisjon gjennom de sentrale jordbruksforhandlingene; *RT-midler* (regionale tilretteleggingsmidler landbruk).

Foruten direkte økonomiske bevilgninger til landbruket i Agder har Agder fylkeskommune også gjennom andre satsinger vist at landbruket er en viktig næring for Agder. Eksempelvis vedtok fylkestinget i desember 2025 en revidert landbruksstrategi for Agder.

Landbruksstrategien er utarbeidet av det regionale partnerskapet landbruk i Agder, som fylkeskommunen leder (består av næringen, Innovasjon Norge, Statsforvalteren og fylkeskommunen). Denne legger føringer for hva partnerskapet ønsker å prioritere av satsinger.

Landbruksstrategien for Agder peker på følgende spesielle utfordringer for Agderlandbruket:

- Små bruk og stor andel deltidbønder
- Små, spredte og til dels tungdrevne jordbruksarealer
- Stor andel leiejord
- Lavt gjennomsnittlig avlingsnivå i grasproduksjonen
- Stor andel små og lite rasjonelle bygninger (f.eks. båsfjøs)
- Små og sårbare produksjonsmiljø.
- For en stor del svak lønnsomhet
- Stor avstand til landbrukets foredlingsanlegg
- Få lanbruksrelaterte arbeidsplasser utenom primærproduksjonsleddet

Dette er strukturelle utfordringer for Agderlandbruket som skiller seg fra landbruket i andre deler av landet – utfordringer en har gitt som innspill fra Agder fylkeskommune til tidligere års sentrale jordbruksforhandlinger. Samtidig har Agder områder med jord av svært god kvalitet og et gunstig lokalklima, som passer for dyrking av for eksempel matkorn, tidligpotet, grønnsaker, frukt og bær. En mer målrettet satsing på forskning og kompetanseheving, samarbeid, rekruttering og bærekraftig forvaltning kan derfor bidra til økt verdiskapning for næringene i vår region.

I landbruksstrategien trekkes følgende satsinger frem med særlig relevans for de sentrale jordbruksforhandlingene:

- Prioritere investeringsmidlene for å fremme overgang fra båsfjøs til løsdriftsfjøs og luftekrav, særlig for bruk med opptil 30 kyr.
- Øke økologisk produksjon og etterspørsel. Erstatte importert økologisk mat med norsk, der innenlands produksjon er aktuelt. Støtte investeringer til økologisk produksjon.
- Øke konkurransekraften gjennom friske planter, og dyr, god dyrevelferd og trygg mat. Støtte næringens dyrevelferdsprogram.
- Øke nybyggingen og ombyggingen av skogsveier, samt utbedre og fjerne flaskehalsen på det kommunale og fylkeskommunale veinettet. Det bes at om det prioriteres avsetning av økte midler til disse formålene.
- Utvikle verdikjeden for «Inn på tunet- tiltak», som forankres i regionale og kommunale planer og arbeide for forutsigbare og langsiktige avtaler.

I fjorårets innspill til de sentrale forhandlingene fra Agder fylkeskommune ble det spesielt vist til at klimautfordringer, uro og usikkerhet i Europa og i verden for øvrig og som krever økt oppmerksomhet om beredskap og matsikkerhet. Dette er forhold som må få enda større oppmerksomhet kommende år.

Det er i flere år gitt innspill knyttet til kravet om overgang fra båsfjøs til løsdrift for storfe innen 2034 og vist til at dette er særlig krevende for Agderlandbruket gitt dettes struktur. Mange melke- og storfebønder på Agder er derfor usikre på om de skal drive videre. Dette er også noe som opptar næringen i stor grad. Se innspill fra næringen under.

Innspill fra næringen (utdrag). Innspillene vedlegges i sin helhet saken:

Agder Bonde- og Småbrukarlag:

Det må prioriteres egne midler som sikrer drift av mindre mjølkebruk i marginale områder som Setesdal og andre distrikt slik at disse er lønnsomme. Dersom alle disse skal bli større for å møte de store økte kostnader overgang til løsdrift vil betyd, er det totalt sett for lite vinterfor/grovforareal tilgjengelig. Det er derfor viktig å øke midlene til innovasjon Norge slik at flere bruk kan starte opp med overgang til løsdrift, samtidig som annen produksjon blir ivaretatt». Dette er også spilt inn ved flere av forhandlingen fra fylkeskommunes side og spesielt nevnt i den reviderte landbruksstrategien.

Det er viktig å kunne nytte utmarksressursene. Derfor må en holde seg til bestandsmålet for de store rovdyra. Fokus og tilgjengelige midler må bevilges.

En bør fjerne samordningsregelen for bønder. Det vil bedre de sosiale vilkåra for bønder generelt, og er særlig viktig for rekruttering inn i næringa (unge bønder).

-Sau/ammeku: De mindre bruka er (sammen med andre) viktige i beredskap, og de å holde bygder levende og at jorda er i drift, og at produsentmiljøet og kunnskapen videreføres til nye generasjoner.

Ellers er resultatet av at ikke kapitalspørsmålet blir håndtert på en faglig god måte, at landbruket generelt er underfinansiert.

- Sau: Her bør kvalitet på kjøtt og utmarksbeiting belønnes i større grad. Det bør settes fokus på at det skal kunne gå å leve av bruk på 150-200 vinterfora sau.

- Ammeku: Lønnsomheten må opp

Innspill fra Agder Bondelag:

Jordbruksavtalen er et fundament for landbruket som må bestå- det er viktig at politikerne forstår viktigheten av den og slår ring om den. Bondens inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å oppnå de landbrukspolitiske målene som Stortinget har satt.

Beredskapsarbeid vil bli viktig fremover og vi har satt oss følgende mål:

1. Utvikle den norske modellen gjennom utforming av nasjonal politikk og virkemidler for å styrke matberedskapen i Norge.

2. Styrke landbruket og matproduksjonens plass i organiseringen av totalberedskapen, herunder avklare ansvarsforhold og forventninger til landbruket i den nye rådsstrukturen, og løfte verdikjeden for mat sine behov inn i beredskapsarbeidet nasjonalt, regionalt og lokalt.

3. Bygge kunnskap om og gjennomføre tiltak som løfter motstandsdyktigheten og beredskapen på det enkelte gårdsbruk og i verdikjeden.

Grøvforbaserte produksjoner, som må foregå der fôrgrunnlaget er, er særlig viktige i Agder. Det er også disse produksjonene som har svakest økonomi.

Velferdsordningene må styrkes. Samordning (avkorting) av utbetaling for bønder som har lønnsinntekt utenom gården må fjernes. Avkortinga av avløsertilskuddet gjør at en bonde med en familie- og foretaksøkonomi som forutsetter ei lønnsinntekt i tillegg til jordbruksinntekta, kommer i en svært vanskelig situasjon ved sjukdom, svangerskap eller fødsel. Dette fordi familiens samla sum til livsopphold da vil bli betydelig redusert. Normalt brukes lønnsinntekta til å forsørge familien, men ved sjukdom, svangerskap eller fødsel må disse pengene gå til å dekke det som trekkes fra tilskuddet til avløsning.

Velferdsordning for familier med barn må være på likt nivå som ordinære lønsmottakere. Dette gjelder ved sykdom, fødsel, foreldrepermisjon og ferie og fritid.

Bønder i alle produksjoner og distrikt må ha mulighet til inntekt og velferd på nivå med andre yrkesgrupper. Økning i inntekten må skje på en måte som gir varig økning og styrker selvforsyninga.

Opprettholdelse av **veterinærdekning** er viktig å ha fokus på i de sårbare områdene i Agder. Det er viktig å øke stimuleringsstilskuddet i næringssvake områder i Agder slik at dette ikke belastes kommunene som allerede har en stram økonomi. God veterinærdekning gir god dyrevelferd og er en viktig del av matsikkerheten på Agder.

Kommunekommisjonen har foreslått for regjeringen å innlemme tilskudd til veterinærvakt i kommunenes ordinære rammetilskudd. Mange regioner opplever stort press på veterinærdekning, og flere kommuner klarer ikke overholde sitt lovfestede krav om veterinærvakt. **De øremerkede pengene til veterinærvakt er viktig og Agder Bondelag ber om at det jobbes politisk for at de skal bestå.**

Investeringsmidler IBU Agder

Agder sin andel av IBU-midler ser i år ut til å bli tom i løpet av kort tid og må økes for at vi skal kunne opprettholde utbyggingstakten som er i Agder for tiden. Vi ser stor investeringsvilje innen flere produksjoner, også for å møte løsdriftskravet for storfe i 2034. Kostnadsnivået øker og det er billigst for både stat og bonde å omstille til løsdrift fortrest mulig.

Tilgangen til IBU-midler må ikke være avgrensede for investeringer som blir gjort for å møte offentlige krav.

Pr i dag er det ca 125 fjøs i Agder som fremdeles produserer i båsfjøs. Det er og mange unge bønder som overtar gårdsbruk. Det er viktig å få fortgang på de som er i tenkeboksen. Agder Bondelag vil gjerne invitere til samarbeid om dette i partnerskapet for landbruk – og komme tilbake med en evt. prosjektsøknad.

Økt produksjon av frukt og grønt

Når markedet gir rom for økt produksjon av frukt og grønt er det ønskelig at produksjonen skjer i hele fylket.

Nye krav i gjødselbrukforskrift

Redusert produksjon på grunn av økt arealkrav til oppstalling eller gjødselspredning må kompenseres med bedre økonomi i gjenstående produksjon.

Klima

Bøndene i Agder har gjort mange tiltak for reduserte utslipp til luft og vann. Satsen for de ulike tiltakene må økes utover kostnadsdekning, slik at det lønner seg for bonden å gjøre tiltak. Samla pott til RMP-tiltak må økes i takt med økende miljøtiltak. Noen miljøtiltak kommer inn under SMIL-ordninga, for eksempel tak på gjødselkummer. For å følge opp dette trengs det økte midler inn i denne ordninga. Tiltak i landbrukets klimaplan på gårdsnivå bør prioriteres. Agder fylkeskommune har fulgt opp dette med ekstra dreneringstilskudd til bøndene i Agder – noe vi håper fylkeskommunen viderefører.

Rovdyr

Man må forvalte de store rovdyrene i henhold til de fastsatte bestandsmålene og Stortingets rovviltforlik. Staten må, gjennom tilskudd, i større grad dekke skadeforebyggende tiltak innenfor forvaltningsområder for rovdyr og sikre full kompensasjon ved tap av husdyr til rovdyr.

Landbruk er mer enn mat!

Aktiviteten i landbruket er med på å holde liv i bygdene på Agder. Ringvirkningene utifra næringa er betydelig og er drivende for å kunne opprettholde infrastrukturen. Det er derfor viktig å sørge for at rammevilkårene for bøndene er best mulig

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren viser også til tidligere års innspill til jordbruksforhandlingene fra Agder fylkeskommune og mener disse også har gyldighet i 2026.

I tråd med Agder Bondelags innspill mener fylkeskommunedirektøren at «Den norske landbruksmodellen» bør videreutvikles ved utforming av en ny nasjonal politikk med

virkemidler som styrker og sikrer matberedskapen. Det bør avsettes nasjonale midler som setter bøndene i stand til å ivareta matproduksjon også i krisetider. Særlig bør det settes fokus på å sikre bønder tilgang på drivstoff og energi i krisetider.

Investeringsmidlene til ombyggingen av bås fjøs til løsdrift må økes betraktelig. For Agder gjelder dette særlig bruk opp til 30 kyr og i de marginale landbruksstrøkene i distriktskommunene i Agder. Det er også viktig å sette av mer midler til økt økologisk matproduksjon. Videre bør importert økologisk mat erstattes med norsk mat der innenlands produksjon er aktuelt. Tiltak som bedrer konkurransekraften gjennom friske planter, dyr, god dyrevelferd og trygg mat økes. Støtten til næringens dyrevelferdsprogram bør derfor økes.

For å sikre fremtidig rekruttering til næringa, og unge bønder blir værende i næringen, bør velferdsordningene styrkes. Særlig ordninger for unge bønder må bringes i takt med samfunnets øvrige ordninger ved sykdom, fødsel, foreldrepermisjon og ferie og fritid.

Utmarksbeiter er en viktig ressurs i Agder, slik også Lanbruksstrategien for Agder peker på. Antallet rovdyr må derfor holdes innenfor de nasjonale bestandsmålet. Videre bør det avsettes midler som gir økt kunnskap og kompetanse til skadefellingslag slik at dyrevelferden ved uttak av rovdyr ivaretas. De øremerkede midlene til veterinærvakt bør opprettholdes for å sikre fortsatt god dyrevelferd i hele Agder. Støtten til verdikjeden «Inn på tunet» bør økes. Det må arbeides med å sikre forutsigbare og langsiktige avtaler.

Agder har de senere år hatt en jevn vekst i hogstvolumet med positive ringvirkninger regionalt; og for næringsutvikling i næringssvake distriktskommuner spesielt. For å sikre et fremtidig bærekraftig skogbruk er det behov for økte midler til nybygging og ombyggingen av skogsbilveier, samt økte midler til å utbedre og fjerne flaskehalsar på det kommunale og fylkeskommunale veinettet. Dette er også en sentral satsing i landbruksstrategien for Agder. Skogsbilveier er ikke bare viktige for skognæringa, men de åpner også for økt friluftsliv som gir helsegevinster når flere benytter seg av vegnettet til å komme seg ut i naturen.

Kristiansand, 26.02.2026

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Kristin Tofte Andresen
fylkesdirektør for næring, plan og kultur

21/26 Høringssvar til NOU 2026:1 En bærekraftig kommunesektor

Arkivsak-dok. 26/22643-3
Saksbehandler Steinar Knutsen

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesutvalget	10.03.2026	21/26

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

Fylkeskommunedirektøren gis fullmakt til å sende inn høringssvar fra KS til NOU 2026: 1 En bærekraftig kommunesektor (NOU 1), innenfor de rammer beskrevet i saken.

Vedlegg

NOU En bærekraftig kommunesektor
KS Høringssvar til kommunekommisjonens NOU 1

Saksopplysninger

Høringssvaret baserer seg i stor grad på de vurderinger som KS har lagt til grunn i sitt høringssvar i denne saken.

Generelt

Agder fylkeskommune støtter følgende vurderinger i KS' høringsinnspill:

KS viser til Kommunekommisjonens begrunnelse for hvorfor lokalt selvstyre både er viktig for å gi innbyggerne lokaldemokratisk innflytelse og er den mest ressurseffektive måten å sikre en bærekraftig velferd over hele landet. Dette premisset må være sentralt også i arbeidet med den oppfølgende utredningen (NOU 2).

KS deler kommisjonens vurdering av at det er behov for et institusjonelt rammeverk som bidrar til at statens styring framover i større grad er samordnet og utøves i tråd med rammestyringsprinsippet og prinsippene nedfelt i kommuneloven, både i regjering og Storting.

KS understreker betydningen av at summen av styringstiltak ses i sammenheng med de fastsatte økonomiske rammene og den demografiske utviklingen framover, både når det gjelder etterspørsel etter tjenester fra ulike befolkningsgrupper og tilgangen på arbeidskraft.

KS legger til grunn at regjeringen vil fremme konkrete forslag om oppfølging av Kommunekommisjonens første delrapport i kommuneproposisjonen 2027 og i statsbudsjettet for 2027.

Til konkrete enkeltforslag i NOU 1

Lærernorm:

Fylkeskommunedirektøren støtter forslaget om å flytte lærernormen fra hovedtrinn per skole til kommunenivå. Dette gir kommunene, i samarbeid med skoleledelsen, nødvendig fleksibilitet til å målrette lærerressurser på tvers av skoler og trinn, særlig ved knapphet på kvalifisert personell og mer sammensatte elevbehov. En kommunal norm kan i praksis gi mer likeverdig opplæring ved å tilpasse innsatsen etter elevsammensetning, læringsutfordringer og lokale forhold, og styrker profesjonsstøtten gjennom mulighet for å kombinere lærere med andre relevante faggrupper der behovet er størst.

Formelle kompetansekrav i helse- og omsorgstjenestene:

Fylkeskommunedirektøren støtter å oppheve de formelle kompetansekravene i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-2. Kommunene må ha handlingsrom til å organisere og bemanne tjenestene etter lokale forhold, tilgjengelig kompetanse og framtidige behov. Kvalitetskrav følger allerede av gjeldende rett og faglige normer. Oppheving innebærer derfor ikke en reell svekkelse av krav til forsvarlighet, men et nødvendig skritt bort fra detaljstyring på et felt som krever tverrfaglig samarbeid.

Dette vil styrke fleksibilitet, rekruttering og effektiv ressursbruk til det beste for innbyggerne.

Øremerkede tilskudd:

Kommisjonens forslag til innlemming av øremerkede tilskudd støttes.

Øremerkede tilskudd bør bare brukes når det er ønske om å bygge opp en tjeneste som har lav dekningsgrad på landsbasis, for tjenester som er aktuelle bare i avgrensede geografiske områder eller for enkelte kommuner eller fylkeskommuner eller noen innbyggere. Øremerkede tilskudd kan også brukes til å finansiere tidsavgrensede forsøk og prosjekter.

Fylkeskommunedirektøren legger til grunn at den samlede økonomiske rammen ikke endres. Vi støtter også å heve beløpsgrensen for krav på rapportering på øremerkede tilskudd fra 100 000 til 500 000.

Avvikling av grunnskoletillegget:

Fylkeskommunedirektøren støtter å avvikle grunnskoletilskuddet og fordele midlene gjennom de ordinære kostnadsnøklerne i inntektssystemet. Dette er i tråd med KS' hørings svar og hovedmålsettingen om et likeverdig tjenestetilbud. Utgiftsutjevningen kompenserer allerede kommunene for ufrivillige kostnads- og etterspørselsulempes, f.eks. i grunnskolen. Et tilskudd per grunnskole harmonerer ikke med ordningen med utgiftsutjevning, og kan derfor vanskeliggjøre lokale valg om skolestruktur.

Forslag til NOU 2 - Institusjonelt rammeverk for statlig styring – Tiltak på systemnivå

Agder fylkeskommune anbefaler at Kommunekommissjonen prioriterer å utrede, konkretisere og foreslå et justert rammeverk for statlig styring av kommuner og fylkeskommuner basert på følgende hovedelementer:

- Vurdere og foreslå hvordan staten kan tydeliggjøre rommet for lokalt politisk og faglig skjønn
- Foreta en gjennomgang av utrednings- og beslutningsprosesser knyttet til lovarbeid med sikte på både tydeligere vurderinger av hvorvidt en regulering er egnet og nødvendig, og en høyere terskel for å gripe inn i den lokale handlefriheten
- Vurdere og foreslå systemer for samordning og koordinering av lovverk, og etterfølgende evaluering av nytt lovverk
- Utrede hvordan en sterkere vektlegging av konsekvenser for hele kommunens eller fylkeskommunens tjenestetilbud i statlige klageordninger kan utformes samt utrede og foreslå alternativer til statlig klagebehandling
- Vurdere om man skal innføre en høyere terskel for overprøving av kommunens frie skjønn i de enkelte særlover
- Vurdere om det bør etableres andre tvisteløsningsordninger i tillegg til dagens ordinære domstolsbehandling, for å behandle tvister mellom stat og kommune, hvor stat og kommuner er uenige om den skjønsmessige lovforståelsen

- Vurdere tiltak som kan gi reell samordning av styringssignaler og prioriterte oppdrag i tildelingsbrev til underliggende etater, herunder dempe omfang og detaljeringsgrad av statlig tilsyn
- Redusere kommuners og fylkeskommuners informasjonsplikt overfor statsforvaltningen
- Utrede tiltak som kan styrke etterlevelsen av det institusjonelle rammeverket for hvordan staten skal styre kommunesektoren
- Utrede hvordan et tverrdepartementalt kontinuerlig arbeid med forenkling av eksisterende regler kan gjennomføres som del av arbeidet med kommuneproposisjonen og statsbudsjettet, og inngå i de faste møtene med KS

NOU 2: Andre forhold

Agder fylkeskommune anbefaler at kommunekommisjonen prioriterer å utrede, konkretisere og foreslå endringer innenfor følgende konkrete områder:

- Agder fylkeskommune anbefaler at kommisjonen følger opp signalet om å se på hvordan statsforvalterne utøver sin rolle, herunder hvordan oppdragene tolkes og utøves, og på hvorvidt det er variasjon i dette mellom embetene.
- Kommisjonen bør arbeide videre med både økonomiske og juridiske virkemidler som støtter opp om de selvstendige valg kommunene gjør for å bli større eller samarbeide mer omfattende og langsiktig i faste konstellasjoner, også om velferdsoppgaver.
- Kommisjonen bør vurdere hvordan digitaliseringsarbeidet kan innrettes slik at statens sektorisering ikke vanskeliggjør mulighetene til å levere helhetlige og sammenhengende tjenester, påfører kommunesektoren urimelige kostnader og kompleksitet og krav om å ta i bruk løsninger som ikke er tilpasset sektorens behov.
- Kommisjonen bør foreslå endringer både i forsøksloven og i annen forsøkslovgivning slik at kommuner og fylkeskommuner kan prøve ut mer dyptgripende forsøk.

Vurderinger

Fylkeskommunedirektørens vurdering er at det er viktig at fylkeskommunen gir en høringsuttalelse til et viktig utredningsarbeid som vil få konsekvenser for landets kommuner og fylkeskommuner. KS har gjort et omfattende arbeid med godt begrunnede innspill. Gjennom vår uttalelse kan vi være med på å gi ekstra tyngde bak de forslag som vi stiller oss bak. KS sine vurderinger vil veie tungt i kommisjonens vurdering av høringsinnspill, samtidig som kommisjonen har begrensede ressurser og det derfor er lite sannsynlig at mange ubegrunnede enkeltforslag vil bli fulgt opp.

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren gis fullmakt til å sende inn høringssvar fra KS til NOU 2026: 1 En bærekraftig kommunesektor (NOU 1), slik det fremkommer over.

Kristiansand, 23.02.2026

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Knut Lindland
fylkesdirektør

22/26 Søknad Fremtidens Forsvarsindustri Sør

Arkivsak-dok. 26/23632-2
Saksbehandler Trond S Kristiansen

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesutvalget	10.03.2026	22/26

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. Fylkesutvalget i Agder fylkeskommune støtter oppstart av prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» for 2026 med 1,1 millioner kroner som omsøkt.
2. Tilskuddet belastes tidligere inndratte KDD-midler øremerket ordningen «Bedriftsintern opplæring, BIO»
3. Fylkesutvalget ber om at fylkeskommunedirektør går i dialog med prosjekteier før innsendelse av ny søknad for 2027 for å avklare mulig videre finansiering gjennom oppdragsrammen Innovasjon Norge Agder tildeles årlig.

Vedlegg

Søknad_Fremtidens Forsvarsindustri Sør_AFK_vedlegg_110225

Sammendrag

Fylkeskommunedirektøren er positiv til prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør». Derfor foreslås det at Agder fylkeskommune støtter prosjektet med 1,1 millioner kroner for 2026.

Fylkeskommunedirektøren mener videre at prosjektet, før innsendelse ny søknad for 2027, bør avklare muligheten for videre finansiering gjennom oppdragsrammen Innovasjon Norge Agder tildeles årlig fra Agder fylkeskommune.

Saksopplysninger

Agder fylkeskommune har mottatt en søknad (vedlagt) om støtte til prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» fra et bredt regionalt partnerskap. Partnerskapet består av GCE NODE, DIGIN, UiA, NORCE, MIL, Future Materials NC, MOTION Mandal og Næringsalliansen i Agder. Det søkes om 1,1 millioner kroner for 2026. Prosjektet skal eies av GCE NODE, og ledes av GCE NODE i samarbeid med Digin.

Prosjektet det søkes støtte til har som mål å etablere og videreutvikle et økosystem for kompetanse, innovasjon og vekst innen forsvarsleveranser som bidrar til 2000 arbeidsplasser i Agder innen 2036. En del av denne veksten vil da komme fra teknologier, produkter og tjenester som både vil kunne brukes sivilt og militært (dual-use). Bakgrunnen for prosjektet er den økte satsingen på forsvar både i Norge og andre europeiske land. Langtidsplanen for forsvaret i Norge alene legger opp til om lag 1624 milliarder kroner i samlet forsvarssatsing mot 2036.

Målgruppen for prosjektet er Agder-baserte bedrifter innen teknologi, industri og digitalisering som ønsker

- i) å kvalifisere seg som leverandører til forsvarsmarkedet,
- ii) å øke omsetningen innen forsvarssegmentet.

Disse kobles med regionale aktører som allerede er leverandører til forsvarsindustrien (eksempelvis Umoe Mandal, Kitron, AMV, Oskar Pedersen, Bouvet, Norsap, Axnes, Defendable, KSMV, Newbringer og Nekkar), og som har signalisert vilje til å være mentorer for nye selskaper som vil satse på forsvarsindustrien.

«Fremtidens Forsvarsindustri Sør» vil være et kompetanse- og samarbeidsprosjekt over tre år (2026–2028) som mobiliserer bedrifter, klynger (GCE NODE/Digin), akademia (UiA, NORCE, MIL, FMNC) og offentlige aktører for å bygge et varig økosystem innen forsvars- og dual-use-leveranser. Relevante fagmiljøer og myndigheter, eksempelvis Forsvarets Forskningsinstitutt (FFI), FSi og Forsvarsmateriell, involveres i nettverk og arrangementer. Prosjektet retter seg mot alle bedrifter i Agder, med mål om å senke inngangsbarrieren ved kompetanseheving og samarbeid.

Arbeidet i Fremtidens Forsvarsindustri Sør planlegges foregå i seks arbeidspakker. Disse er:

1. **Kartlegging** (GCE NODE/DIGIN). Arbeidspakken gjør en kartlegging av bedrifter som er aktive i forsvarsmarkedet og bedrifter som ønsker å bli leverandør på Agder.
2. **Leverandørnettverk og økosystem** (GCE NODE/DIGIN). Etablere et regionalt leverandørnettverk som kobler bedrifter med private og offentlige aktører, med mål om å posisjonere Agderregionen som en sentral bidragsyter til den nasjonale forsvarsindustrien ved å levere opplæring og kompetanseheving.
3. **Temadager 2026 - Fremtidens forsvar og «dual-use»** (GCE NODE/DIGIN/MOTION). Mål om å sette retning for prosjektet og gi kritiske innsikter til deltakerbedrifter og partnere.
4. **Mentorprogram** (GCE NODE/DIGIN). Programmet vil gi nye bedrifter rask tilgang til beste praksis, nettverk og kjøperdialog og omsetter kompetanse til kontrakter og arbeidsplasser.
5. **Kompetanseheving**. Arrangere felles workshops/seminarer og erfaringsutveksling («best practice») for å øke kunnskapen om forsvarsrelaterte krav, sertifiseringsprosesser og sikkerhetsprosedyrer.
6. **Kompetanse- og testgap** dokumenteres i fellesskap og adresseres i samarbeid med regionale forsknings-, utdannings- og testmiljøer (UiA/NORCE/MIL/FMNC). Dette danner grunnlaget for felles kompetanse- og utviklingsprosjekter.

Prosjektet ledes av GCE NODE i samarbeid med Digin. Prosjektleder er ansatt i GCE NODE. For å sikre leveranser som treffer behovene til alle interessenter, vil prosjektet rapportere til en referansegruppe i tillegg til de finansierende aktørene. Referansegruppen vil bestå av nøkkelbedrifter, prosjektpartnere og de finansierende aktørene (som observatører).

Prosjektet har for 2026 et budsjett på 5,95 millioner kroner. Finansieringen er som følger:

Finansieringskilde	Beløp [1 000 NOK]
Aust-Agder Utviklings og Kompetansefond (AAUKF)	750
Sørlandets kompetansefond (SKF)	2 000
Agder fylkeskommune	1 100
Annen prosjektf finansiering	600
Egeninnsats timer (Bedrifts- og FoU-timer))	1 500
SUM	5 950

For hele prosjektperioden er finansieringsplanen som følger:

Finansiering	2026		2027		2028	
AAUKF (Januar til desember) - Bevilget	750,000	13%	750,000	9%	650,000	7%
SKF (Januar til desember) - Bevilget	2,000,000	34%	2,900,000	36%	2,400,000	27%
Agder fylkeskommune (April til desember)	1,100,000	18%	1,200,000	15%	1,000,000	11%
Annen prosjektfinansiering* (April til desember)	600,000	10%	300,000	4%	1,500,000	17%
Bedrifts- og FoU timer (Januar til desember)	1,500,000	25%	2,200,000	28%	2,400,000	27%
Deltakeravgift/partner	-	0%	600,000	8%	1,000,000	11%
Total	5,950,000	100%	7,950,000	100%	8,950,000	100%

Vurderinger

Fylkeskommunedirektøren er positiv til prosjektet. Spesielt viktig er det at flere sentrale regionale industriaktører og kompetansemiljøer i Agder sammen stiller seg bak et felles prosjekt. Dette er aktører som GCE NODE, DIGIN, UiA, NORCE, MIL, Future Materials NC, MOTION Mandal og Næringsalliansen i Agder. Samtidig er det bra at sentrale regionale selskap, som allerede er leverandører til forsvarsindustrien, har signalisert vilje til å være mentorer for andre som vil satse på forsvarsindustrien.

Prosjektet retter seg inn mot teknologier, produkter og tjenester som både vil kunne brukes sivilt og militært (dual-use). Dette gjør at prosjektet ikke bare har forsvarsindustrien som mål, men også kan styrke industrien på Agders evne til å levere produkter og tjenester innenfor en rekke andre næringer. Næringer hvor erfaringer og utfordringer fra krav og spesifikasjoner fra forsvarsindustrien kan være en styrke. Det er et tre-årlig prosjekt med en overordnet målsetting om at prosjektet skal *bidra til 2000 arbeidsplasser i Agder innen 2036*. Målet er å *bygge et varig økosystem innen forsvars- og dual-use-leveranser*. Ifølge søknaden vil det skje gjennom å etablere *et regionalt leverandørnettverk som kobler bedrifter med private og offentlige aktører* (Arbeidspakke 2). Hvordan dette regionale leverandørnettverket/økosystemet skal organiseres og finansieres etter 2028 vil være avgjørende for om prosjektet vil kunne lykkes med sine målsettinger.

Fylkeskommunedirektøren mener at det trengs avklaringer om hvordan prosjektet skal kunne videreføres. Et leverandørnettverk/økosystem som er beskrevet i søknaden har mange likhetstrekk med en klynge. Dette gjør det problematisk med offentlig støtte. Spesielt utfordrende blir det når det i søknaden står at prosjektet *eies av GCE NODE, og ledes av GCE NODE i samarbeid med Digin*. Både GCE NODE og Digin får i dag klyngestøtte fra Agder fylkeskommune. Etableringen av «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» som et leverandørnettverk/økosystem med et slikt eierskapet gjør det vanskelig for både Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge å støtte initiativet ut over prosjektperioden.

Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge har begge pr i dag også utfordringer med egnede støtteordninger for å støtte prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» slik det omtales i søknaden. Fylkeskommunen har mulighet til å bruke inndratte KDD midler øremerket «Bedriftsintern opplæring, BIO). Fylkeskommunedirektøren foreslår at disse midlene brukes til å støtte oppstart av prosjektet for 2026.

Fylkeskommunedirektøren mener, før en eventuell søknad til Agder fylkeskommune i 2027 og 2028, at prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» i samarbeid med administrasjonen i Agder fylkeskommune og Innovasjon Norge Agder finner måter for:

- Hvordan prosjektet best kan innrettes for å kunne få videre offentlig finansiering i 2027 og 2028.
- Hvordan et mulig fremtidig leverandørnettverk/økosystem best skal kunne organiseres og finansieres.

Et slikt samarbeid vil være avgjørende for hvordan offentlig støtte kan bidra i finansieringen gjennom hele prosjektperioden, samt hvordan et mulig fremtidig leverandørnettverk/økosystem best kan innrettes. Fylkeskommunedirektøren ønsker å understreke at målet med dette samarbeidet er å nå prosjektets målsetting om å *etablere og videreutvikle et økosystem for kompetanse, innovasjon og vekst innen forsvarsleveranser som bidrar til 2000 arbeidsplasser i Agder innen 2036.*

Regionplan Agder 2030

Prosjektet er i tråd med målsetningen i Regionplan Agder 2030 om at «nøkkelen til å nå felles mål er å videreføre og forsterke det gode samarbeidet i et regionalt partnerskap. Samarbeidet skal kjennetegnes av kunnskapsbasert praksis, som tar utgangspunkt i et felles utfordringsbilde og kobler kompetanse fra erfaring, forskning og medvirkning.»

Økonomiske konsekvenser

Det brukes 1,1 millioner kroner fra «Bedriftsintern opplæring, BIO» til å støtte prosjektet Fremtidens Forsvarsindustri Sør for 2026.

Konklusjon

Fylkeskommunedirektøren foreslår at fylkesutvalget støtter prosjektet «Fremtidens Forsvarsindustri Sør» for 2026 med 1,1 millioner kroner. Tilskuddet foreslås dekket av tidligere inndratte KDD midler øremerket BIO ordningen.

Fylkeskommunedirektøren foreslår at administrasjonen går i dialog med prosjektet før innsendelse av ny søknad for 2027 for å avklare mulig videre finansiering gjennom oppdragsrammen Innovasjon Norge tildeles årlig fra Agder fylkeskommune.

Kristiansand, 24.02.2026

Tine Sundtoft
fylkeskommunedirektør

Kristin Tofte Andresen
fylkesdirektør for næring, plan og kultur

Orienteringssaker

4/26 Stedsutvikling 2024 - Orientering om gjennomførte ikke-fysiske prosjekter (Mulighetsstudier og lignende)

Arkivsak-dok. 23/27624-60
Saksbehandler Diderik Cappelen

Saksgang	Møtedato	Saknr
1 Fylkesutvalget	10.03.2026	4/26

Følgende tas til orientering:

Det har siden 2020 vært avsatt midler til ikke-fysiske stedsutviklingsprosjekter i kommunene. Den økonomiske rammen for tilskuddsordningen var i 2024 på 1,5 millioner kroner. Retningslinjer for tilskuddsordningen 2024 ble vedtatt av fylkesutvalget i møte 30.01.2024 som sak 7/24.

Det ble i 2024 gitt tilskudd til følgende prosjekter:

Kommune	Prosjekt	Tilskudd	UU- midler
Arendal	Krøgenesområdet (Europas 17)	165.000	35.000
Bykle	Mulighetsstudie «Bykle Fjellbygd»	180.000	
Froland	Mulighetsstudie Osedalen sørøst	165.000	35.000
Iveland	Mulighetsstudie Aktivitetsbygg Birketveit	165.000	35.000
Kvinesdal	Mulighetsstudie Liknes torg	170.000	50.000
Lindesnes	Kulturmiljøanalyse Farestad (Skjernøya)	180.000	
Lyngdal	Fargepalett sentrumsområdet	180.000	
Tvedestrand	Mulighetsstudie rådhuset og Forvaltergården	165.000	35.000
Vennesla	Mulighetsstudie sentrum sør	130.000 ¹	
Sum		1.500.000	

Fylkesutvalget ble orientert om utfallet av tildelingene i møte 4.06.2024 sak 21/24.

Denne saken legges frem for å orientere om resultatet av prosjektene som det ble gitt tilskudd til i 2024.

¹ Bevilget 10.000 i ekstratilskudd

Prosjektene representerer stor faglig og geografisk bredde og er ulike når det gjelder hvordan de skal nyttiggjøres videre. Enkelte av prosjektene har vært, og vil bli, brukt direkte i oppfølgende regulerings- og planleggingsarbeid, mens andre er av mer overordnet karakter og vil bli fulgt opp over tid.

Prosjektene og prosessene oppleves å ha vært nyttige for kommunene.

Fylkeskommunen har deltatt faglig i alle prosjektene. Arbeidet med prosjektene har gitt fylkeskommunen verdifull kunnskap, og har bidratt til å videreutvikle det gode samarbeidet med kommunene. Dette er en positiv bieffekt av tilskuddsordningen.

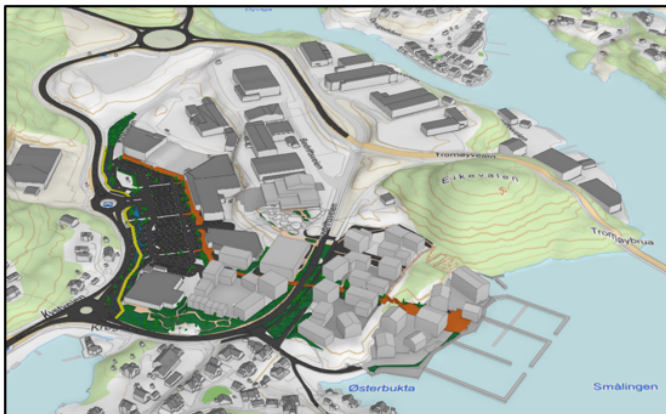
Kommunal- og distriktsdepartementet ga i 2024 100.000 kroner i tilskudd til hver fylkeskommune til kompetanseheving når det gjelder universell utforming i planleggingen.

Målet for tilskuddet er *"Auka innsikt, kunnskap og kompetanse om korleis planleggje for eit universelt samfunn. Målgruppa er dei som skal gjennomføre samfunns- og arealplanlegging etter plan- og bygningslova i fylkeskommunane og i kommunane"*

Midlene har i forståelse med departementet blitt fordelt på enkelte av stedsutviklingsprosjektene. I 2024 gjaldt dette prosjektene i Arendal, Froland, Iveland, Kvinesdal og Tvedestrand. Dette kom som tillegg til det fylkeskommunale tilskuddet.

Prosjektene gjennomgås i korte trekk nedenfor. Illustrasjonene er hentet fra de respektive mulighetsstudiene/rapportene. Det vises ellers til prosjektene i sin helhet. Se vedlegg.

Arendal kommune – Krøgenes (Europan17)

Det ble i 2017 i regi av Europen17 gjennomført en arkitektkonkurranse for Krøgenesområdet øst for Arendal sentrum. I konkurransen deltok unge arkitekter fra hele Europa. Som oppfølging av konkurransen ble de to vinnerne engasjert til å videreutvikle planene. Det var i prosessen lagt opp til stor grad av medvirkning overfor grunneiere og næringsdrivende i området. I leveransen inngår en digital 3D-modell av området samt en rapport som peker på overordnede plangrep med

eksempler. Det er vist forbindelseslinjer for rullestolbrukere, herunder en sammenhengende turvei gjennom området.

Arbeidet vil inngå som del av kunnskapsgrunnlaget for forestående revisjon av kommuneplanens arealdel, samt utarbeidelse av områderegulering.

Bykle kommune – Mulighetsstudie «Bykle fjellbygd»

I forordet til mulighetsstudien står det:

«Moglegheitsstudie for Bykle kyrkjebygd skal vise forslag til korleis ein kan utvikle eit konsentrert og attraktivt sentrum i Bykle, med moglegheit for å styrke staden som ein buplass, arbeidsstad, næringsliv og destinasjon bygd på lokale fortrinn. (...) Kommunens ambisjon med prosjektet er å få til ein berekraftig stadutvikling, og å operasjonalisere berekraftsmåla i ein småkommune-kontekst. Det vil seie å utforme ein strategi med ein tilhøyrande handlingsplan, der ein skal kome fram til tiltak og grep som ein skal arbeide etter fram mot 2030.»

Dronninga Landskap AS har vært engasjert som konsulent for arbeidet.

Froland kommune – Mulighetsstudie Osedalen sørøst

Mulighetsstudien tar for seg området mellom kommunehuset og rundkjøringen i Osedalen. Hensikten med arbeidet har vært å se på hvordan dette sentrale området kan fortettes bl.a. med nærings- og boligbebyggelse. Asplan VIAK AS har vært engasjert som konsulent for arbeidet. Noe av utgangspunktet for arbeidet var tanker

om et nytt aktivitetsbygg i området, men dette ble tonet ned i løpet av prosessen. Tilrettelegging i tråd med prinsippene om universell utforming har stått sentralt i arbeidet med mulighetsstudien.

Mulighetsstudien utgjør en del av kunnskapsgrunnlaget for utarbeidelse av ny reguleringsplan for området.

Iveland kommune – Mulighetsstudie aktivitetsbygg Birketveit

Hensikten med mulighetsstudien var å utarbeide et konsept for et nybygg i tilknytning til idrettshallen på Birketveit der en kan samle flere ulike funksjoner som kino, kafe, lokaler for voksenopplæring m.m. I tillegg til selve bygget, har det vært lagt stor vekt på gode uteoppholdsarealer, samt å knytte bygget sammen med kommunesenteret. Det er lagt vekt på hensynet til universell utforming og det er i den forbindelse vist en «sansesti» langs bekken. Trollvegg Arkitektstudio AS har vært engasjert som konsulent for arbeidet med mulighetsstudien.

Det var i utgangspunktet tenkt å gå videre med detaljprosjektering av aktivitetsbygget, men kommunen besluttet i budsjettbehandlingen for 2026, å prioritere ombygging av idrettshallen i første omgang.

Kvinesdal kommune – Mulighetsstudie Liknes torg

Mulighetsstudien er gjennomført av LINK Arkitektur. Hensikten med mulighetsstudien var å danne grunnlag for videre planlegging av torget. Det er lagt stor vekt at torget skal være bygdas nye storstue – og da tilrettelagt for alle. Det var i prosessen lagt til rette for stor grad av medvirkning, blant annet i form av et åpent møte med

Fra rapporten siteres:

«Ideen om å utvikle en egen fargepalett for Lyngdal sentrum har sitt utspring i mulighetsstudien som ble gjennomført våren 2022. I arbeidet, utført av Agde Arkitekter AS, ble det påpekt at sentrum i dag fremstår i ulike sjatteringer av grått – og at økt bruk av farger kan bidra til å gi sentrum et viktig løft. (...) Målet er å skape en helhetlig og harmonisk fargebruk som både forsterker særpreget til Lyngdal og gjør sentrum til et enda mer attraktivt sted å besøke, handle og oppholde seg i.» KOI Fargestudio AS har vært engasjert som konsulent for arbeidet med fargepaletten.

Fylkeskommunen v/avdeling for kultur utarbeidet i 2025 en miniaturløsning av prosjektet som har vært stilt ut på biblioteket i Lyngdal.

Fargepaletten er primært tenkt benyttet som veiledning og inspirasjon når den enkelte gårdeier ønsker å male opp sine bygg.

Tvedestrand kommune – Gamle rådhuset og Forvaltergården

Prosjektet omhandler bruksmuligheter for to verneverdige kommunale bygg i Tvedestrand sentrum – det gamle rådhuset og Forvaltergården.

Det har vært vurdert å bruke rådhuset blant annet til kommunestyrets møter. Det er utarbeidet flere delrapporter for rådhuset, herunder akustisk forprosjekt samt en egen rapport fra NIKU der det er gitt råd om innvendig fargevalg.

Det har tilsvarende vært vurdert ulike bruksområder for Forvaltergården der en har landet på at dagens bruk som museum, enkel servering og «krambod» er mest realistisk. Det har vært lagt stor vekt på å undersøke hvordan bygget og uteområdet så langt mulig kan tilrettelegges for alle. En har i den forbindelse sett på diverse tiltak

Eventuelt